

A. POLGÁRI ÖRÖKSÉG HARRER FERENC BÁRCZY ISTVÁN RÓL

Bárczy István Budapest polgármestere volt egy letűnt korszak utolsó évtizedében, a békebeli Magyarországon. Alakja mindnyájunkhoz közel áll, hiszen a legfiatalabb nemzedék tagjai is ismerhették őt, aki a második viagháború alatt halt meg, közel nyolcvanadik életévéhez. Ismerhették őt öreg, de meg nem törten, változatlan érdeklődéssel a világ, Magyarország és Budapestje dolgai s gyűjteményei, olvasmányai, bibiániumai iránt. Bárczy István posztja dísz, felelősséget, munkát, elismerést, alkotást, küzdelmet, sikert, csalódást jelentett: mindazt, ami a férfi-ember életének teljességéhez tartozik; Róla valóban el lehet mondani, hogy élete, azzal, amit elért s azzal is, amiért hiába küzdött, teljes volt, változatos, mozgalmas, színes. Színes és nem mindennapi jelenség volt maga az ember is, inkább zömök természetű, férfiasan szép fejével, kellemes hangjával, minden póztól tökéletesen mentesen, mint a századeleji Magyarország közéleti férfiai s főként a polgári származásúakat oly kiterjedt mértékben mérgező sznobizmustól is. Magától értetődő önértékelő polgár, citoyen, a legjobbak közül való és soraikban, 1905-től 1918 végéig Budapest élén az első.

Fiatalon került a polgármesteri székbe, még nem volt negyvenéves. Aránylag fiatal volt, mikor távozott, a régi világ, a régi Magyarország összeomlása után kevéssel. A forradalom után rövid ideig még lehettek illúziói abban a tekintetben, hogy tisztesség, demokratikus hittel, humánus érzéssel diktálta állásfoglalással menthet valamit a kurzus sötét áradatainak pusztítása elől. Ez a remény hamar hiúnak bizonyult. Bárczy István is tudomásul vette, hogy a polgár számára, ki eddig bízt a haladás erejében, nem marad más hátra, mint a konceptuális etimológia. Nem a multha, hanem a régmultha pillant vissza, a krisztusi hit — a kurzussal szemben az igaz krisztianizmus — alapvető könyveit, a négy evangéliumot hangolta össze.

Budapest még eleven emlékeztető polgármesterének egyik kitűnő munkatársa volt — e sorsban városrendezési ügyekben — Harrer Ferenc, a múlt háború alatt a főváros alpolgármestere, a Károlyi kormány bécsi követe, most is fáradhatatlan munkása Budapest fejlesztésének. Harrer Ferenc volt szíves, hosszú beszélgetések során a Haladás számára megvázolni Bárczy István szellemi portréját.

Jól esik visszaemlékezni arra a férfira — így kezdte Harrer Ferenc — aki oly nevezetes szerepet játszott a modern Budapest életében. Nevéhez valóban korszakos alkotások fűződnek, ezek megvalósítása érdekében tömörkedni kellett a lelkendeznie. Sikereire azt mondom, hogy elsősorban a viszonyok és az emberek — köztük gyengeségeik — ismeretnek, diplomáciai tehetségének köszönhető. Ennek érvényesítésében segítette kelemes érintkezési módja, rokonszenves egyénisége, melynek hatása alól alig vonhatta ki magát valaki. Bárczy István a progresszív értelmiségnek a részéhez tartozott, amely már a század e'ején a „laissez faire” elvénél sokkal haladottabb álláspontot foglalt el. Nagyszabású *Lőszégszűrés program*-t kezdett meg. *Iskolaprogramja* a modern épületekkel kívül különösen képzett oktatói kart biztosított a fővárosnak. *Szociális érzése* érvényesült egyebek között a akadémia akcióiban.

Arra kértük a bevezetés után Harrer Ferencet, beszéljen a pályakezdetéről s a már említett akciók részleteiről is.

— Mikor én 1896-ban a fővárosba kerültem — hangzott a folytatás —, Bárczy már talán hatéve szolgált s akkor úgy hiszem fogalmazó volt a tanügyi osztályban; ennek dolgai iránt szeretetét és érdeklődését végig megtartotta. Mellesleg jegyzem meg, magammal is a bürokratikum ében nem éppen megszokott dolog történt: az ugyanis, hogy kedvemnek és hajlaimnak megfelelően mingyárt a városrendezési ügyosztályba kerültem, amelynek problémáival, nevezetesen a kisajátítási kérdéssel már e'ebb is alaposan igyekeztem foglalkozni. A városra azonban már akkor is nagy gépezet volt s a fiatal Bárczyról csak az az impresszió maradt meg, hogy a kollégák nagy jövőt jósoltak neki. Közéleti kapcsolatba akkor kerültem vele, mikor 1905-ben polgármesterre választották. Ettől kezdve szakadatlanul együtt dolgoztunk a városrendezés kérdésében. Memorandumok, előter-

Beválasztotta az igazgatóságba a legbefolyásosabb fővárosi törvényhatósági bizottsági tagokat, élükön Heltai Ferencel. Nagyszabású sajtóhadjáratot indított az engedély meghosszabbításá érdekében. Egyebek között magyarra fordította és tömördek példányban terjesztette az angol Lord Avebury-nek a községi üzemek ellen szóló füzetét. Mint mondtam, Bárczy István nem frontális támadással, hanem diplomáciai sakkhúzásokkal igyekezett ezt a csatát megnyerni. Kiemelte az ellentáborból Heltai Ferencet, aki igen eszes ember volt, és ismert közgazdasági tudással és kellő érzékkel magángazdasági érvényesülés iránt is. Egyrészt meggyőzte őt a gázgyár közszolgáltatásának helyességéről, másrészt neki ígerte a városi gázgyár vezérigazgatói állását. Meg kell mondanom, hogy Heltai ezen a helyen be is vált s a gázgyár megváltása pénzügyi szempontból is helyesnek bizo-

„ELRAGADÓ EMBER VOLT...”

Bárczy István kiterjedt baráti körének egyik legnépszerűbb tagja Gundel Károly volt. Bárczy Istvánra egészen kivételes szeretettel és tisztelettel emlékezik vissza:

— Már apám és Bárczy István között is meghiit barátság volt, igen sokat voltak együtt. En akkor még fiatal voltam, de bevettek a barátok közé. Bárczy István annak idején legtöbbit a Pannóniába járt, annak tulajdonosa, Glück Frigyes legbizalmasabb emberei közé tartozott.

— Mikor nyugdíjba ment, a Lukács-fürdő rt. elnöke volt. Ott rendezte az irodáját, ott volt szép, értékes, gazdag könyvtára, ha kereste valaki, ott lehetett megtalálni. Ha mégis elment este valahová, zenés helyet keresett. Szép hangú, jó nótás ember volt, szeretett cigány mellett énekelgetni. Munkaidőn túl nagy bohémnek számított, minden komolysága ellenére.

— Kik voltak a „péntekese”?

— Hülli Hümmér sebészprofesszorral alapította Bárczy István a „péntekese” asztaltársaságát. Minden hónap első péntekjén találkoztunk a Pannóniában — én is közéjük tartoztam. — Kerek számmal hatvanan voltunk, a legkülönbözőbb foglalkozásúak kerülünk össze: Ugron Gábor, Farkas Imre, Kisfaludi Strobl Zsigmond, Ráskai Dezső, Horvay János, Guillaume Árpád, Wálder Gyula, Imre professor, Hülli Dezső, Wertheimer Adolf, Hegedűs Lóránt és persze Glück Frigyes neve jut így hamarosan eszembe... Azt hiszem valamennyiünket vágott már akkor Hülli Hümmér professor egyszer-kétszer finom késével és ezen az alapon egy kicsit kollégák voltunk... Ezekén a baráti ösz-

szerveleteken felejtethetlen beszélgetések folytak a művészet és tudomány kérdéseiről.

— Szabad idejében mivel foglalkozott legszívesebben?

— A színház és a zene nagyon érdekelt — és még valami: — a biblia. A magyar zenetörténetnek is meg kellene örökíteni Bárczy István nevét: még jóval Bartók és Kodály előtt nekifogott a magyar népi dalok és énekek gyűjtésének. Különösen zongorázott...

Legnagyobb szívügye az idegenforgalom problémája volt Tiszában volt azzal, hogy mit jelent ennek megoldása az ország számára erkölcsileg és anyagiilag. Mindent meglett, amit tehetett az idegenforgalom istapolására.

Gundel Károly meghatóttan keressék emlékei között:

— Nagyon jó viszonyban volt Vársznyi Vilmossal, akivel teljesen egyet-akarra kooperáltak a város építése és fejlesztése érdekében.

Elragadó ember volt Bárczy... Mindenképpen szerette, személyes bája volt és őszinte, egészséges humora... A régi világban jövöbe mutató példakép, ezt ma már határozottan elmondhatjuk róla mi, akik ismertük... Nem tett különbséget ember és ember között, csak azt vizsgálta: tisztességes-e valaki vagy tisztességtelen. Bárczy István a világvárosi polgármesterek mintaképe volt, modern és szociális szellemével és lelkületével mindenhol, mindig, minden munkát személyesen kezdeményezett és irányított. Dolgozó polgármester volt, amit egyik jelmondata hirdet legmeggyőzőbben: „A munka fontosabb, mint a reprezentálás...”

(R. M.)

jesztések szerkesztését bízza reám: egyáltalán nekem köszönhetem, hogy kiállt az aktahalomból és érdeklődésnek megfelelő módon foglalkoztatott. Jó emberismerő volt s munkatársai hajlamiát és különös képzettségét az ügybeosztásánál figyelembe vette. Ő maga, mielőtt polgármester lett, most már teljes hatáskörrel az folytatta, amit tanügyi tanácsnok korában kezdett: az iskoláügy teljes kiépítését. Ezt részben szöszterint kell venni, mert egymás után építette a szép, tágas, levegős, egészségügyi és pedagógiai szempontból egyaránt miniszteri iskoláépületeket, napközi otthonokkal, zuhanyfürdőkkel — ezek berendezése utódiál többnyire használatlanul roszásodott. Elkészítette a fővárosi iskolák modern tervét, a tanítók és tanárok továbbképzésére felállította a pedagógiai szemináriumot. Az iskolággal kapcsolatos kultúrprogramjának kedvelt pontja volt a zenetanítás általánosítása. Megszerveztette tehát a zenetanítást a fővárosi iskolákban s vezetőjévé Kacsóh Pongrácot, a neves zeneszerzőt tette meg. A modern városi politika szempontjából: nagyjelentőségű, de még a mai gazdasági rend számára is nevezetes, hogy megkezdte a nagyszabású közszolgáltatás alapját a gázgyár megváltásával. A trieszti társaság tulajdonában volt gázgyár koncessziója 1907-ben lejárt és Bárczy nézete szerint nem lett volna helyes meghosszabbítani és magánkézen hagyni ilyen nagyfontosságú fogyasztási cikk e állítását és szétosztását. A gázgyártársaság mindenáron megakartta szerezni a további engedélyt s az időnek megfelelően felhasználta a nagykapitalista vállalkozásnak akkor rendelkezésére álló összes eszközöket.

nyult. Nagy elvi jelentőségét azonban abban látom, hogy már négy évtizeddel ezelőt oly fontos területen megszűntette a magángazdálkodás monopoliumát.

— Ugyanílyen irányú cselekedete volt az is, hogy a közúti vasúttársaságok közül megszerezte a Városi Villamos Vasút részvénnyöbbségét, s ezzel megnyitotta az utat a közúti közlekedés közszolgáltatásához, mely teljes mértékben 1918-ban a Károlyi-kormány alatt következett be.

— A villamos energiagazdálkodás közszolgáltatása érdekében felállította a fővárosi villamos-vállalatot. Ennek az induláskor semmije sem volt, de csakhamar megszerezte és egyesítette a Matkovics-féle Magyar Villamosági Részvénytársaságot és a Podor István-féle Általános Villamosági Társaságot.

— Tudni és méltányolni kell, hogy mindezeket az akciókat harminc-negyven évvel ezelőt egy nagykapitalista fővárosi közgyűlés ülésén hajtotta végre. Sokan szemére vetették, hogy nagyszabású terveinek megvalósítása érdekében adósságokba verte a fővárost. Az igazság az, hogy Bárczy István pénzügyi tekintetben is nagyon előrelátónak bizonyult: a kölcsönöknél megtörté a fővárosi nagybankok monopoliumát és előnyös külföldi kölcsönöket szerzett.

Talán kevésbé emlékeztetes, a második vonalban lévő, de elvi szempontból szintén korszakos jelentőségű alkotásokra tér most át Harrer Ferenc:

— Szociális érzékének és gondolkodásának tanubizonyossága s a lakásépítési akció, a Népjóléti Központ, a már említett napközi otthonok és számos más kezdeményezés. A

A mulat kutató, de a jövöért dolgozó történettudós szervezési problémáival a polgárt, a gyakorlati élet mélyében. Életének példája Bárczy István szeméit mindig a jövöre függeszti. Ezért van benne tekintő mának egy-egy értékes eleme.

szociálpolitika kérdéseiben a szorosan vett közgazgatáson belül Wildner Ödön tanácsnok volt munkatársa, de szakértőül ezerről dr. Ferenczi Imrét, a korán elhunyt szociológust, akinek nevét később a Népszövetség munkaügyi büroójában kifejtett működése alapján szakkörökben világszeretete ismerték. Talán itt említem meg — ez is jellemző reá —, hogy másirányú szakértője volt, irodalmi kérdésekben, Ignóus Hugó, akinek irodalmi jelentőségéről e lap olvasói előtt nem kell szólanom.

— A városrendezés ügyei közül — melyekben én voltam munkatársa — a Tabán rendezésének kezdő intézkedéseit említem meg. Ve'em szerkesztette a városstudomány ápolására alapított Városi Szemlét. Nevéhez fűződik a magyar városok megszervezése a Magyar Városok Kongresszusa — később a Városok Szövetsége — keretében. Ennek kezdeményezése a Wekerle-féle 1907. évi adóreformmal kapcsolatos: a városok polgármesterei öszgyűltek, hogy az adóreformokat a városi polgárság teherbíróképességének szempontjából is megvizsgálják, később azután rendszeresítették és szervezettek foglalták ezeket az összejövöteket.

— Bár mindezeknek az alkotásoknak kapcsolata a politikával kétség-telen — mondtuk —, mégis szeretnénk valami közelebbi hallani Bárczyról mint politikusról.

— Bárczy teljesen elfogulatlan, progresszív gondolkodású férfi volt és ennek felelték meg politikai kísérletei is, amelyek azonban külső — és maradandó — sikerekkel sokkal kevésbé jártak, mint városi működése. A koalíció bukása után azt tervezte, hogy városi pártot alakít, haladó, demokratikus programmal. Meg kell mondani, hogy ekkor T. Sza István levette a lábáról s a pártalakítás elmaradt. Soha nem tartózkodott azonban Tisza hívei közé s 1917-ben megkutatásához hozzájárult azzal, hogy a közgyűlést az általános választójog mellé állította.

— A háború vége felé újra felmerült a haladó polgárság megszervezésének gondolata. A polgárszövetségnek azonban már alakuló ülését a Wekerle-kormány betiltotta.

— Bárczy világlátásának jellemzésére ki kell emelnem, hogy az ő érája alatt a városi közélet és annak intézményeinél zavartalanul dolgozhattak a legszűkebb baloldali jelölésű férfiak. Elég, ha megemlítem Szabó Ervint, a tudós szocialistát, a Fővárosi Könyvtár igazgatóját.

— Az októberi forradalomban az ugyancsak egynapos életű Hadik-kormány előtt egy napig ő is mint dezmáit miniszterelnök szerepelt. Sikert nem is várt. Tiszában volt azzal, hogy Károlyiék és a munkásság nélkül kibontakozás nem képzelhető. Hamarosan, 1918 végén meg is vált a főváros ügyének vezetésétől.

— A forradalom után, mint a Huszár-kormány igazságügyminisztere, élesen szembekerült Horthy Miklós akkori „fővezérrel” és egész kékkeljével Bárczy az orgoványi és más egyéb vérengzések ügyében a törvény érvényesítését követelte. Akaratát nem tudta végrehajtani, de magára vonta Horthyék végigtartó gyűlöletét. Néhány évvel később az volt a reménye, hogy az 1924. évi új fővárosi törvény alapján meg lehet baktatni a városi „keresztény” kurzust, s „Wolfék Budapestje” helyébe, amint hívei jelszóként hangoztatták, „Bárczy István Budapestje” támadhat fel. Új polgármestersége azonban Horthyék ellenzésén és Bethlen kétszínű játékán megbukott.

Most, befejezésül az emberről ad néhány jellemző vonást Harrer Ferenc:

— Bárczy hivatali pályáját legalul kezdte, s minden kollégájával szemben végig megértő jóbarát, kitűnő főnök volt, s a városiáza élén is mindenkiel szemben szeretetreméltó. Emellett tökéletesen ismerte a tisztviselőket helyzetét és ahol csak lehetett, igyekezett segíteni. Mások sikereit miatt nem irigykedett, idegen tollakkal nem ékeskedett és a tehetséget kész örömmel karolta fel.

— Jó ízlésű ember volt. Sok érzékkel a művészetek iránt. Az ő idejében kezdődtek meg nagyobb mértékben a kép- és szoborvásárlások, s azzal is segítségére volt a művészeknek, hogy a jobb hivatali helyiségeket szépen berendeztette, a falakra képeket, s a fülkékben szobrokat tettetett. Az építészeti terén megbízásokat adott a forradalmian újítónak fellétt Lajta Bélának, akinek tehetségét ma világszeretete elismerik.

— A városiáza kívüli azl a társaságot kereste, amelyet akkori feüleles szóásmód szerint bohémnek lehetett volna nevezni. Erről annál kevésbé volt szó, mert Molnár Ferenc, Kacsóh Pongrácon, más művészek, színészek és zenészek kivül benső barátai közé tartozott például Wolfner József „Pepi bácsi”, az ismert kiadóeg egykori főnöke is.

— Szívesen volt barátai társaságában s többnyire ő volt a központ. Sokszor megtörtént, hogy elfelejtkezvén a napi gondokról, énekel, zongorázott.

— Mikor belátta, hogy a „keresztény” kurzus kilengéseit sem megakadályozni sem megtoroni nem tudja, visszavonult s befejezte nagy munkáját, valóra váltotta kedvec gondolatát: egyesítette a négy evangéliumot, kivette belőlük, ami bennük egyező s Krisztus tanításainak ezt az új fogalmazású tanítását kiadta „Jézus Krisztus evangéliuma” címen.

— Most már valóban befejezve mondanivalóját, hadd mondjam el, hogy minden eslekedeténél mindig a közérdeket nézte. Szegény ember gyánút kezdte pátyját s úgy is fejezte be.

— Mikor távozott a főváros éléről, virágzó Budapestet hagyott el. Ezt a fővárost merésztte néhány hónappal később „bűnös Budapestnek” bélyegezni a kurzus fővezere. Négy évtized mul el azóta, de egy esztendőnek egy napnak nem kellett elmúlnia, hogy lássuk, mily gonosz és hazug ez a szó s mily szép és reményteljes volt „Bárczy István Budapestje”. L. G.

A MAGYAR RADIKÁLIS PÁRT ELŐADÁSSOROZATA

A Magyar Radikális Párt őszi munkaprogramját a Polgári Demokrata Pártal együtt, a Radikális Demokratai Pártszövetség keretében honyolítja le. A sorozatot dr. Harrer Ferenc, a Radikális Párt elnöke október 14-én, csütörtökön délután 6 órakor nyitja meg „Népi demokrácia és népi politika” című előadásával. A Magyar Radikális Párt további előadói dr. Kende Zsigmond, aki a magyar népi demokrácia küpoitikáját és dr. Csécsy Imre, aki demokráciánk szociális politikáját fogja ismertetni. A Polgári Demokrata Párt részéről dr. Bródy Ernő „A demokrácia Magyarországon” címmel nyújt történelmi visszatekintést, dr. Gorzó Nándor a magyar népi demokrácia gazdasági politikájáról, dr. Supka Géza pedig kultúropolitikáinkról beszél. Az előadások minden második csütörtökön délután 6 órai kezdéssel a Polgári Demokrata Párt VI. Andrássy-út 43 alatti első emeleti nagytermében lesznek.

A 62-IK MAGYAR OSZTÁLYSORSJÁTÉK

Játéktérre páratlan esélyeket nyújt. Egy sorsjeggyel szerencsés esetben nyerhető:

ÖTSZÁZEZER FORINT

A nyeremények összege kerekben:

NYOLCMILLIÓ FORINT

Jutalom: 300.000 Ft

Nyeremények:

200.000 Ft, 100.000 Ft, 50.000 Ft, 2x25.000 Ft, 10x10.000 Ft, 20x5.000 Ft, 25x4.000 Ft, 30x3.000 Ft, 50x2.000 Ft, 110x1.000 Ft

és még számos közép és kisebb nyeremény.

A sorsjegy ára osztályonként: nyolcad 5 Ft, negyed 10 Ft, fél 20 Ft, egész 40 Ft.

A sorsjegy kapható az összes fővárosi útnál. Húzás kezdete október 16

A szezon legmulatságosabb SZÍNES zenés vígjátéka

Express szerelem

Főszerepők:
LIDIA DRANOVSZKAJA
LEONID GALLISZ

Ho'napjától:
**CORSO-LLOYD
OMNIA-ÁTRIUM**

Vasárnapjától:
URANIA

APPONYI JÚLIA
párizsi útjáról visszatérve, működését, Futó Illy, a Szita-sza-on volt főszabásznője, Apponyi-tér 1, II. emelet 10. szám alatt most megnyitott szalonjába helyezte át.
Telefon: 183-288.

TÓTH ÖDÖN kelmefestő és vegytisztítógyár
VIII., Horánszky-utca 5.
Telefon: 136-081 és 425-902.

V., Rudolf-tér 3.
Telefon: 124-498.

Kérem t. Megbízóimat, hogy őszi ruháit már most adja tisztíttatni és festetni, mielőtt torlódás lesz.